

معرفی کتاب "منطق فهم القرآن"

منطق فهم القرآن، سلسله مباحث قرآنی آیت الله «سید کمال حیدری» به قلم دکتر «طلال حسن» می باشد که در سه جلد سامان یافته است.

نویسنده محترم در این اثر به شیوه تفسیر قرآن به قرآن و با استفاده از روایات هماهنگ با مبانی قرآنی، به تفسیر و تأویل «آیه الكرسي» پرداخته است.

ساختار کتاب

کتاب در ضمن یک مقدمه و سه باب تألیف شده است. مقدمه، قریب به ۲۰ صفحه از اثر را به خود اختصاص داده است. باب اول کتاب تمام جلد اول، باب دوم، جلد دوم و قریب دو سوم جلد سوم را فراگرفته است. باب سوم نیز در ثلث آخر جلد سوم ارائه شده است. مطالب هر باب در ضمن فصولی و در مجموع در ۱۵ فصل مطرح شده است.

گزارش محتوا

باب اول

باب اول کتاب مقدمه‌ای برای فصول دیگر اثر است. در فصل اول معنای لغوی و اصطلاحی قرآن، تفسیر و اهمیت آن، شیوه‌های تفسیر، تفاوت بین شیوه و اسلوب مفسرین، تأویل و دلیل نیاز به آن مطرح شده است. علامه حیدری در ابتدای این مباحث تذکر می‌دهد که تصور نشود که این مباحث مقدماتی مختص به تفسیر آیه الكرسي است، بلکه در تمام مباحث تفسیری به کار می‌آید. سپس به هفت روش تفسیری اشاره می‌کند که عبارتند از: تفسیر قرآن به قرآن، تفسیر قرآن به روایت، تفسیر عقلی اجتهادی، تفسیر علمی تجربی، تفسیر ارشادی، تفسیر به رأی و تفسیر جامع. سپس شیوه خود در تفسیر آیه الكرسي را شیوه تفسیر قرآن به قرآن می‌داند؛ البته با کمک روایات؛ یعنی با محوریت قرآن و مداریت سنت.

باب دوم

باب دوم کتاب اختصاص به تفسیر آیه الكرسي به سه شیوه تفسیر مفردات، تجزیه‌ای و موضوعی دارد. تعداد فصول این باب، بیشتر از ابواب دیگر بوده و شش فصل را شامل می‌شود. فصل اول به محوریت آیه الكرسي، فصل دوم به تفسیر مفردات، فصل سوم به تفسیر تجزیه‌ای و فصول دیگر به تفسیر موضوعی آیه الكرسي اختصاص یافته است.

مراد از تفسیر تجزیه‌ای تفسیری است که در چارچوب آن مفسر به تفسیر آیه به آیه قرآن بر اساس ترتیب و تسلسلی که در قرآن دارند، می‌پردازد. مفسر در این روش با ابزار مورد اعتماد خود از قبیل: ظهور، احادیث مأثور و با توجه به آیه دیگری که در اصطلاح یا مفهوم با آن، اشتراک دارد تفسیر می‌کند، به اندازه‌ای که مدلول آن بحثی را که می‌خواهد تفسیر کند روشن سازد. در تفسیر موضوعی آیه

الکرسی، موضوعاتی چون توحید ربوبی و مراتب توحید، حیات، شفاعت، علم، مشیت، اکراه، ولایت و خلود مورد بحث قرار گرفته است.

از جمله نکات جالب مطرح شده در باب دوم، ارتباط آیه الکرسی با اسم اعظم است که هر دو در سیادت مشارکت دارند؛ اسم اعظم در عالم تکوین و آیه الکرسی در عالم تدوین سیادت دارند. همچنانکه هیچ اسمی والاتر از اسم اعظم نیست، هیچ نصی هم والاتر از آیه الکرسی نیست. نویسنده سپس به این نکته اشاره می‌کند که بر اساس مکتب اهل بیت (ع) امام معصوم که از سوی خداوند منصوب است، تجلی اعظم اسم اعظم است؛ و لذا چنین نتیجه می‌گیرد که بین امام - که مصداق تجلی اعظم اسم اعظم است - و بین آیه الکرسی که در عالم تدوین سیادت دارد، پیوندی محکم برقرار است .

باب سوم

در سومین باب کتاب، موضوع تأویلات آیه الکرسی مطرح شده است. نویسنده در بخشی از مباحث کتاب بر این نکته تأکید می‌کند که معصومین(ع)، راسخون در علم و عالم به تأویل قرآن و ترجمان آن هستند و علم به تأویل قرآن منحصر به خداوند متعال نیست. اخبار فراوانی در این رابطه وارد شده است؛ همچنانکه ابوبصیر از امام صادق (ع) روایت کرده که آن حضرت فرمود: «ما راسخان در علم هستیم و ما هستیم که تأویل آن را می‌دانیم.»

آیت الله حیدری در ادامه مباحث این باب، واژه‌ها و مفردات آیه الکرسی را معنا می‌کند و سپس در سه مقطع به معنای جملات می‌پردازد. سپس در انتهای کتاب «کرسی» را محور و قطب و خلیفه می‌داند که اگر نبود چیزی در هستی استقرار نمی‌یافت و در حقیقت واسطه تکوینی بین خداوند متعال و خلق اوست. وی کرسی را مظهری از مظاهر خداوند متعال می‌داند که در رسول اعظم و عترت طاهره ایشان (علیهم السلام) تجلی یافته است.